Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta ”Nuorille paremmat valmiudet tehdä kestävästä kehityksestä totta – vaikutusmahdollisuuksien lisääminen koulutuksen avulla”

(oma-aloitteinen lausunto)

(2023/C 100/06)

Esittelijä: **Tatjana BABRAUSKIENĖ**

Komitean täysistunnon päätös	20.1.2022
Oikeusperusta	työjärjestyksen 52 artiklan 2 kohta
	oma-aloitteinen lausunto
Vastaava jaosto	maatalous, maaseudun kehittäminen, ympäristö
Hyväksyminen jaostossa	24.11.2022
Hyväksyminen täysistunnossa	15.12.2022
Täysistunnon numero	574
Äänestystulos	
(puolesta / vastaan / pidättyi äänestämästä)	126/1/1

1. **Päätelmät ja suositukset**

1.1 ETSK kehottaa jäsenvaltioita vahvistamaan COP26-kokouksessa ([1]) antamansa sitoumuksen tehdä ilmastotoimista ja kestävästä kehityksestä keskeinen osa opetussuunnitelmia. On olennaisen tärkeää tunnustaa tarve hahmotella uudenlaista tulevaisuutta yhdessä nuorten kanssa ja laatia uusi yhteiskuntasopimus, joka muuttaa koulutusta myönteisellä tavalla.

1.2 ETSK korostaa, että ajattelutavan muuttamiseksi tarvitaan kattavaa monialaista lähestymistapaa, jonka avulla voidaan varmistaa eri sidosryhmien, työmarkkinaosapuolten ja kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden välinen yhteistyö. Nuorisojärjestöillä ja epävirallisella koulutuksella on keskeinen asema pyrittäessä lisäämään tietoisuutta kestävän kehityksen tavoitteista ja tukemaan niiden saavuttamista.

1.3 ETSK kannustaa Euroopan komissiota keskittymään nuorten tarpeisiin edelleen myös Euroopan osaamisen teemavuonna 2023 ja ottamaan sen yhteydessä huomioon kestävän kehityksen ja haasteet, joita nuoret kohtaavat muuttuvassa maailmassa.

1.4 ETSK suhtautuu myönteisesti siihen, että komissio koordinoi hankkeiden, koulutuksen, hyvien käytäntöjen vaihdon ja opettajien välisen viestinnän edistämistä kestävän kehityksen tavoitteiden toteutumisen tukemiseksi koulutusalalla. Kestävää kehitystä edistävän teoreettisen ja käytännön koulutuksen toimintamallit ja strategiat olisi kuitenkin suunniteltava paikallis-, alue- ja valtiotasolla, ja niiden olisi pohjauduttava johdonmukaiseen tutkimukseen ja selkeisiin toimintasuunnitelmiin. Niiden olisi katettava myös seuranta ja mahdollistettava jatkuva parannustyö ja kokemusten vaihto.

1.5 ETSK korostaa, että työmarkkinavuoropuhelulla ja kansalaisvuoropuhelulla on tärkeä rooli pyrittäessä ottamaan kestävän kehityksen tavoitteet huomioon kaikilla koulutustasoilla ja sisällyttämään ne viralliseen ja epäviralliseen koulutukseen ja opettajankoulutukseen, jotta voidaan varmistaa, että koulutuksessa sovelletaan selkeitä osaamiskehyksiä, jotka mahdollistavat konkreettiset oppimistavoitteet ja arviointimenetelmät.

1.6 ETSK muistuttaa, että kaikki tarvitsevat ilmastonmuutoksen torjunnan edellyttämää tietämystä, erityisesti tietoa kaikista kestävän kulutuksen ja tuotannon näkökohdista, vastuullisista elintarvikevalinnoista ja ruokahävikin vähentämisestä sekä kestävän energian käytöstä. Lasten koulutusta olisi tuettava vanhempien elinikäisen oppimisen ja kansalaisvalistuksen avulla. Lisäksi olisi edistettävä tiedonsaanti- ja oppimismahdollisuuksien saattamista kaikkien ulottuville mm. tukemalla nuorisojohtoisia järjestöjä tässä asiassa.

([1]) COP26-kokouksen yhteydessä pidetyn opetus- ja ympäristöministereiden huippukokouksen puheenjohtajien päätelmät *Learn for our Planet. Act for the climate.*

1.7 ETSK kehottaa kytkemään EU:n investoinnit nykyistä tiiviimmin kestävää kehitystä koskevaan koulutukseen esimerkiksi elpymis- ja palautumistukivälineestä, Erasmus+-ohjelmasta, Horisontti-ohjelmasta, Euroopan aluekehitysrahastosta (EAKR) ja Euroopan sosiaalirahasto plussasta (ESR+) myönnettävän EU-rahoituksen kautta.

1.8 ETSK kehottaa kaikkia jäsenvaltioita pitämään kestäväpohjaisin ja laadukkain julkisin investoinnein huolta siitä, että kestävän kehityksen tavoitteet sisällytetään kansalliseen koulutukseen paitsi teoriassa myös käytännössä laatimalla kokonaisvaltaisia opetussuunnitelmia kriittisen ajattelun taitojen ja tietopohjaisen päätöksentekotavan omaksumisen edistämiseksi.

1.9 ETSK kehottaa jäsenvaltioita niin ikään tarjoamaan opettajille tehokasta tukea, jotta ammatin houkuttavuutta saadaan lisättyä. Euroopassa on valtava opettajapula, ja kestävää kehitystä edistävää koulutusta varten tarvitaan arvostusta nauttivia opettajia, joilla on kunnollinen palkka ja hyvät työolot. Koulutusjärjestelmän muuttamiseksi on olennaisen tärkeää huolehtia opettajien laadukkaasta perus- sekä täydennys- ja jatkokoulutuksesta, yleissivistävien ja ammatillisten koulutusjärjestelmien oikeudenmukaisuudesta ja osallistavuudesta sekä koulujen innovatiivisesta organisoinnista.

1.10 ETSK kannustaa asettamaan nuoret koulutus- ja oppimisprosessin keskiöön. Tämä on mahdollista vähentämällä opettajan ammattiin liittyvää byrokratiaa ja painottamalla innovatiivista pedagogiikkaa ja tiivistä yhteistyötä oppilaiden kanssa. Tässä yhteydessä on tärkeää valmistella kaikkia opettajia uuden teknologian tehokkaaseen käyttöön ja uusiin oppimisympäristöihin, olipa sitten kyse opetussuunnitelmista tai heidän omasta elämästään. Kannattaisi pohtia, olisiko mahdollista kehittää erityinen verkkoalusta tai koontisivusto parhaiden käytäntöjen vaihtoa varten.

1.11 ETSK kehottaa Euroopan komissiota valmistelemaan köyhyyden ja koulunkäynnin keskeyttämisen vähentämistä koskevan eurooppalaisen indikaattorin käyttöönottamista eriarvoisuuden torjumiseksi. Tämä olisi kestävää kehitystä edistävän koulutuksen periaatteiden mukaista. Eurooppalaista indikaattoria voitaisiin kehittää rinnakkain maailmanlaajuisen indikaattorin kanssa.

2. **Tausta ja asiayhteys**

2.1 *Kestävän kehityksen tarve*

2.1.1 Kaikkien eri tasojen poliitikkojen, päätöksentekijöiden ja sidosryhmien on tunnustettava, että laajamittainen siirtyminen fossiilisiin energialähteisiin perustuvasta, resurssi-intensiivisestä ja lineaarisesta taloudesta ilmastoneutraaliin kiertotalouteen on kipeästi tarpeen mutta mullistaa kansalaisten ja erityisesti nuorten ja tulevien sukupolvien elämän ja tulevaisuudensuunnitelmat monelta osin.

2.1.2 Venäjän Ukrainaa vastaan käymä sota on lisäksi tuonut esiin EU:n kestämättömän riippuvuuden fossiilisesta energiasta ja asettanut vihreän siirtymän uuteen geopoliittiseen kontekstiin. Hiilestä irtautumisen nopeuttaminen on väistämätöntä ja välttämättömämpää kuin koskaan, jotta tätä riippuvuutta saadaan vähennettyä. Agenda 2030 -toimintaohjelma, siihen sisältyvät 17 kestävän kehityksen tavoitetta ja lupaus siitä, ettei yhtäkään ihmistä tai aluetta jätetä selviytymään yksin, tarjoavat nykyisten ja tulevien haasteiden valossa ainutlaatuisen tien hyvinvointitalouteen, parempaan jälleenrakentamiseen sekä tasa-arvoisempaan, oikeudenmukaisempaan, osallistavampaan, kestävämpään ja selviytymiskykyisempään maailmaan.

2.1.3 EU:n olisi lähitulevaisuudessa näytettävä esimerkkiä taloudellisesti kestäväpohjaisessa etenemisessä kohti vihreää ja sosiaalisesti oikeudenmukaista siirtymää. Tavoitteen saavuttamiseksi ETSK kehottaa jäsenvaltioita ja EU:n toimielimiä lisäämään nuorten vaikutusmahdollisuuksia ja osallistamaan heidät päätöksentekoon sekä mukauttamaan koulutusta ja työelämää ja toteuttamaan toimia yhä useampien nuorten saamiseksi liikkeelle. YK:n yleiskokouksen vuonna 1995 hyväksymän vuoteen 2000 ja sitä pitemmälle ulottuvan nuorisoalan toimintaohjelman *World Programme of Action for Youth until the year 2000 and beyond* ([2]) mukaan kaikkien maiden nuoret ovat paitsi kehityksen kannalta merkittävä inhimillinen voimavara myös yhteiskunnallisen muutoksen, talouskehityksen ja teknologisen innovoinnin kantavia voimia. Komitea muistuttaa, että nuoret ovat tulevaisuuden päättäjiä. Heitä on tuettava edistyksellisten innovaatioiden hyödyntämisessä, ja heidät on otettava täysipainoisesti mukaan päätöksentekoon kestävän kehityksen edistämiseksi.

2.1.4 Käsillä olevassa oma-aloitteisessa lausunnossa on tarkoitus selvittää, onko kestävän kehityksen tavoitteet sisällytetty jäsenvaltioiden opetussuunnitelmiin ja miten se on tehty, sekä tutkia, voidaanko asianomaisten jäsenvaltioiden toimintamallia pitää kestävää kehitystä edistävänä muutosvoimaisena koulutuksena ([3]). Lisäksi lausunnossa annetaan Euroopan komission ja jäsenvaltioiden tueksi suosituksia siitä, miten voidaan edistää nuorisopolitiikan kehittämisen mahdollisuuksia ja ratkaista siihen liittyviä haasteita sekä huolehtia samalla siitä, että kestävää kehitystä edistävä koulutus valtavirtaistetaan jo varhaisessa vaiheessa.

([2]) YK – Maailman nuorisoalan toimintaohjelma.

([3]) Käytössä on useita eri termejä. Käsillä olevassa lausunnossa puhutaan kestävää kehitystä edistävästä muutosvoimaisesta koulutuksesta. Termejä ”kestävää kehitystä edistävä koulutus” (*Education for Sustainable Development*, ESD) ja ”ympäristökestävyyttä edistävä koulutus” (*Education for Environmental Sustainability*, EES) käytetään tässä yhteydessä kuitenkin samassa merkityksessä. Ks. myös liitteenä oleva sanasto.

2.2 *Toimintapoliittinen ympäristö*

2.2.1 Yhdistyneet kansakunnat hyväksyi kestävän kehityksen tavoitteet vuonna 2015. Kyse on koko maailmaa koskevasta kunnianhimoisesta suunnitelmasta puuttua ympäristön tilan heikentymiseen sekä sosiaaliseen ja taloudelliseen kehitykseen liittyviin kysymyksiin yhdessä. Kestävän kehityksen 17 tavoitteeseen ja niihin liittyviin 169 alatavoitteeseen on määrä päästä vuoteen 2030 mennessä, ja koulutus on asetettu keskeiselle sijalle niiden saavuttamisessa. Koulutus on ihmisoikeus, ja sen (myös kestävää kehitystä edistävän koulutuksen) olisi oltava kaikkien saatavilla. Kestävän kehityksen tavoitteiden toteutumista koskevan Unescon raportin mukaan julkinen koulutus ei kuitenkaan ole maksutonta kaikille eikä useinkaan osallistavaa. Kestävän kehityksen tavoitteen 4.7 saavuttaminen onkin osoittautunut vaikeaksi. Lisäksi ”monet maat eivät ole vieläkään täysin sitoutuneet ottamaan ilmastotoimia keskeiseksi osaksi opetussuunnitelmiaan” ([4]).

2.2.2 Kestävän kehityksen tavoitteen 4.7 mukaan Agenda 2030 -toimintaohjelman allekirjoittajien tulee varmistaa vuoteen 2030 mennessä, että kaikki oppijat ”saavat kestävän kehityksen edistämiseen tarvittavat tiedot ja taidot esimerkiksi kestävää kehitystä ja kestäviä elämäntapoja, ihmisoikeuksia, sukupuolten tasa-arvoa, rauhan ja väkivallattomuuden kulttuurin edistämistä, maailmankansalaisuutta sekä kulttuurien monimuotoisuutta ja kulttuurin osuutta kestävässä kehityksessä arvostavan koulutuksen kautta”. Asiaa käsittelevä ETSK:n lausunto ”Vihreät taidot kaikille – Kohti EU:n strategiaa vihreän osaamisen edistämiseksi” ([5]) on samoilla linjoilla tämä suosituksen kanssa.

2.2.3 EU:n politiikassa on viime vuosina keskitytty yhä enemmän ekologiseen kestävyyteen. Vuonna 2019 käynnistetty Euroopan vihreän kehityksen ohjelma ([6]) on Euroopan komission suunnitelma tehdä EU:n taloudesta kestävä. Se kuvastaa komission asettamaa tavoitetta, jonka mukaan Euroopasta on määrä tulla ensimmäinen ilmastoneutraali maanosa vuoteen 2050 mennessä.

2.2.4 Osana suunnitelmaansa siitä, miten vihreää siirtymää voidaan tukea koulutuksen avulla, komissio on ehdottanut erilaisia aloitteita: 1) ilmastoasioita edistävän koulutuksen koalition ([7]) perustaminen, 2) neuvoston päätelmät nuorten muutostoimijuuden edistämisestä ympäristön suojelemiseksi ([8]) (hyväksytty hiljattain) ja neuvoston suositus vihreää siirtymää ja kestävää kehitystä koskevasta oppimisesta ([9]) sekä 3) ilmastonmuutoksen torjuntaa ja kestävää kehitystä koskevan eurooppalaisen osaamiskehyksen laatiminen ([10]).

2.2.5 Huhtikuun 4.–5 päivänä 2022 kokoontunut koulutus-, nuoriso-, kulttuuri- ja urheiluneuvosto korosti urheilun tärkeää roolia ympäristökestävyyttä edistävän valistuksen yhteydessä ja suositti, että etsitään ”keinoja edistää kestävää kehitystä koskevaa koulutusta ja ympäristö- ja kansalaisvastuullisuuden kehittämistä urheiluseurojen, -liittojen ja muiden urheilualan sidosryhmien keskuudessa” ([11]).

2.2.6 Euroopan nuorison teemavuoden 2022 yhtenä tarkoituksena on tuoda esiin vihreän ja digitaalisen siirtymän tarjoamia uusia tilaisuuksia ja mahdollisuuksia. Näiden siirtymien olisi oltava osallistavia, ja niiden yhteydessä olisi kiinnitettävä huomiota sellaisten nuorten integroimiseen, joilla on muita vähemmän mahdollisuuksia tai jotka ovat haavoittuvassa asemassa. ETSK kehottaa Euroopan komissiota keskittymään nuorten tarpeisiin edelleen myös Euroopan osaamisen teemavuonna 2023 ja ottamaan sen yhteydessä huomioon kestävän kehityksen ja haasteet, joita nuoret kohtaavat muuttuvassa maailmassa.

([4]) Unesco, *Global education monitoring report*, 2021/2: non-state actors in education: who chooses? who loses?

([5]) Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta ”Vihreät taidot kaikille – Kohti EU:n strategiaa vihreän osaamisen edistämiseksi” (EUVL C 56, 16.2.2021, s. 1).

([6]) Euroopan vihreän kehityksen ohjelma.

([7]) Euroopan komissio, Ilmastoasioita edistävän koulutuksen koalitio.

([8]) Neuvoston ja neuvostossa kokoontuneiden jäsenvaltioiden hallitusten edustajien päätelmät – Nuorten muutostoimijuuden edistämisestä ympäristön suojelemiseksi (EUVL C 159, 12.4.2022, s. 9).

([9]) Neuvoston suositus, annettu 16 päivänä kesäkuuta 2022, vihreää siirtymää ja kestävää kehitystä koskevasta oppimisesta (EUVL C 243, 27.6.2022, s. 1).

([10]) Bianchi, G., Pisiotis, U. ja Cabrera Giraldez, M., GreenComp The European sustainability competence framework, Punie, Y. ja Bacigalupo, M. (toim.), EUR 30955 EN, Euroopan unionin julkaisutoimisto, Luxemburg, 2022, ISBN 978-92-76–46485–3, doi:10.2760/13286, JRC128040.

([11]) Neuvoston ja neuvostossa kokoontuneiden jäsenvaltioiden hallitusten edustajien ”Urheilu ja liikunta lupaavina keinoina muuttaa käyttäytymistä kestävän kehityksen edistämiseksi” (EUVL C 170, 25.4.2022, s. 1).

2.2.7 On tärkeää kytkeä EU:n investoinnit nykyistä tiiviimmin kestävää kehitystä edistävään koulutukseen esimerkiksi elpymis- ja palautumistukivälineestä, Erasmus+-ohjelmasta, Horisontti-ohjelmasta, Euroopan aluekehitysrahastosta ja Euroopan sosiaalirahasto plussasta myönnettävän EU-rahoituksen kautta. Biologisen monimuotoisuuden köyhtymisen, saastumisen ja ilmastonmuutoksen torjunta on osallisuuden ja monimuotoisuuden, digitalisaation ja demokraattiseen toimintaan osallistumisen ohella yksi uuden Erasmus+-ohjelman neljästä yleisestä painopistealueesta kaudella 2021–2027. ETSK suhtautuu myönteisesti siihen, että Erasmus+-ohjelmassa kannustetaan myös virtuaaliseen liikkuvuuteen hiilijalanjäljen pienentämiseksi.

3. **Nuoriso, koulutus ja kestävä kehitys**

3.1 Ilmastonmuutoksen hillitsemiseen ja siihen sopeutumiseen sekä kiertotalouteen liittyvien taitojen kehittäminen on tärkeää, ja tämä on otettava huomioon nuorten täydennys- ja uudelleenkoulutuksessa. Työmarkkinaosapuolilla (työnantajajärjestöt ja ammattijärjestöt) ja kansalaisyhteiskunnan organisaatioilla on keskeinen asema ammattiprofiilien ja työnkuvausten sekä eri ammatteja ja työtehtäviä koskevien vaatimusten määrittelyssä ja kestävyysnäkökohtien sisällyttämisessä oppisopimus- ja henkilöstökoulutukseen. Työmarkkinaosapuolet ja kansalaisyhteiskunta auttavat nuoria kestävän kehityksen periaatteet huomioivassa sopeutumisessa heidän siirtyessään koulusta työelämään. Työmarkkinavuoropuhelun ja kansalaisvuoropuhelun rooli on olennaisen tärkeä, ja sitä on vahvistettava.

3.2 Nuoret tarvitsevat digitaalista ja sosiaalista osallisuutta, laadukasta koulutusta, pysyviä työpaikkoja, hyviä työoloja ja -ehtoja, kohtuuhintaisia asuntoja sekä tukea jokapäiväisessä taistelussa ilmastonmuutosta vastaan. Ilmastonmuutoksen vaikutuksista eri maihin, alueisiin ja paikallistasoon tarvitaan lisää tutkimusta ja tietoa, jonka pohjalta voidaan myös ennakoida, miten ne vaikuttavat osaamistarpeisiin ja työpaikkoihin. Koska Euroopassa ja muissa maanosissa on vakava elintarvikekriisi, nuoria on valistettava kaikista kestäväpohjaiseen kulutukseen ja tuotantoon liittyvistä näkökohdista ja heidän on opittava vähentämään ruokahävikkiä ja tekemään vastuullisia elintarvikevalintoja.

3.3 Eriarvoisuuteen olisi puututtava kestävää kehitystä edistävän koulutuksen periaatteiden mukaisesti ottamalla käyttöön köyhyyden ja koulunkäynnin keskeyttämisen vähentämistä koskeva maailmanlaajuinen ja eurooppalainen indikaattori. Työllistymisnäkymien puutteesta ja riittämättömistä koulutusmahdollisuuksista johtuvalla maaseutualueiden väestökadolla on haitallisia vaikutuksia nuorten perheiden kannalta. Koulunkäynnin keskeyttäminen on ongelma sekä kaupunki- että maaseutualueilla, ja työmarkkinoita ja oikeudenmukaista talouskasvua koskevien toimintapolitiikkojen onkin oltava tehokkaita, jotta työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien (NEET) ([12]) määrää saadaan vähennettyä.

3.4 Kestävää kehitystä koskevaan koulutukseen liittyen on olennaisen tärkeää panna laadukkaan ja tehokkaan oppisopimuskoulutuksen eurooppalaiset puitteet ([13]) täytäntöön käytännössä ja vahvistaa harjoittelun eurooppalaisia laatupuitteita.

3.5 ETSK katsoo, että näiden kysymysten laajuuden, monimutkaisuuden ja kiireellisyyden vuoksi EU:n ja jäsenvaltioiden on tarpeen toteuttaa tehostettuja ja entistä paremmin koordinoituja toimia muun muassa kestävää kehitystä edistävän koulutuksen parantamiseksi. Tällainen koulutus on nyt ratkaisevan tärkeää, ja siihen kuuluu myös kestävän energian käyttöä koskeva koulutus. EU:n ja jäsenvaltioiden koulutuspolitiikkoja on seurattava ja kartoitettava johdonmukaisesti, ja hyviä käytäntöjä on vaihdettava maiden ja organisaatioiden kesken. Kestävää kehitystä edistävän koulutuksen ytimessä ovat humanistiset arvot, joissa painottuvat tietämyksen hankkiminen ja tasapainoisten käytännön ratkaisujen löytäminen ympäristölle koituvat ja sosiaaliset seuraukset huomioon ottaen.

3.6 Opettajilla ja vanhemmilla on keskeinen rooli ympäristökestävyyttä edistävässä koulutuksessa ja kasvatuksessa, ja opettajia ja kouluttajia on tuettava tarjoamalla heille laadukasta ammatillista perus- sekä täydennys- ja jatkokoulutusta kestävyysasioissa. ETSK:n lausunnossa ”Vihreät taidot kaikille – Kohti EU:n strategiaa vihreän osaamisen edistämiseksi” ([14]) tähdennetään, että kaikki tarvitsevat ilmastonmuutoksen torjunnan edellyttämää tietämystä. Vanhempien elinikäinen oppiminen ja kansalaisvalistus ovat olennaisen tärkeitä, ja niitä olisi edistettävä saattamalla mahdollisuudet kaikkien ulottuville. Yksi keino olisi mm. tukea nuorisojärjestöjä tässä asiassa.

([12]) NEET-lyhenne tulee englanninkielisistä sanoista *Not in Education, Employment or Training*, ja sillä viitataan työttömään henkilöön, joka ei ole koulutuksessa.

([13]) Neuvoston suositus, annettu 15 päivänä maaliskuuta 2018, laadukkaan ja tehokkaan oppisopimuskoulutuksen eurooppalaisista puitteista (EUVL C 153, 2.5.2018, s. 1).

([14]) Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta ”Vihreät taidot kaikille – Kohti EU:n strategiaa vihreän osaamisen edistämiseksi” (oma-aloitteinen lausunto) (EUVL C 56, 16.2.2021, s. 1).

3.7 ETSK kehottaa jäsenvaltioita tarjoamaan opettajille tehokasta tukea, jotta ammatin houkuttavuutta saadaan lisättyä. Euroopassa on valtava opettajapula, ja kestävää kehitystä edistävää koulutusta varten tarvitaan arvostusta nauttivia opettajia, joilla on kunnollinen palkka ja hyvät työolot. Koulutusjärjestelmän muuttamiseksi on olennaisen tärkeää huolehtia opettajien laadukkaasta perus- sekä täydennys- ja jatkokoulutuksesta, yleissivistävien ja ammatillisten koulutusjärjestelmien oikeudenmukaisuudesta ja osallistavuudesta sekä koulujen innovatiivisesta organisoinnista ja rakentaa siten rauhan ja turvallisuuden kulttuuria. Jotta nuorten mahdollisuuksia edistää kestävää kehitystä voidaan lisätä koulutuksen avulla, tarvitaan osaavia ammattilaisia, joilla on käytettävissään monipuoliset ja vaikuttavat välineet. Ammattitaitoiset opettajat tietävät, miten he voivat parhaiten hyödyntää Pariisin julistusta ([15]) ja ammatillista koulutusta koskevaa Osnabrückin julistusta ([16]) päivittäisessä työssään ja siten edistää kansalaistoimijuutta sekä vapauden, suvaitsevaisuuden ja syrjimättömyyden yhteisiä arvoja koulutuksessa.

3.8 Euroopan nuoret ovat luovan mielikuvituksensa, innostuksensa ja tarmonsa ansiosta arvokasta inhimillistä pääomaa ja innovatiivisten ideoiden lähde, ja heillä on kaikkein merkittävin rooli kestävän kehityksen edistämisessä EU:n jäsenvaltioissa nyt ja lähitulevaisuudessa. Tässä suhteessa EU:n jäsenvaltioilla onkin paljon käyttämätöntä toimintapotentiaalia. Nuorisojärjestöillä ja epävirallisella koulutuksella on tärkeä merkitys kestävää kehitystä koskevan koulutuksen ja oppimisen tukemisessa.

3.9 ETSK kehottaa asettamaan nuoret koulutus- ja oppimisprosessin keskiöön. Tämä on mahdollista vähentämällä opettajan ammattiin liittyvää byrokratiaa, painottamalla innovatiivista pedagogiikkaa ja tiivistä yhteyttä oppilaisiin sekä valmistelemalla kaikkia opettajia uuden teknologian käyttöön ja uusiin oppimisympäristöihin, olipa sitten kyse opetussuunnitelmista tai heidän omasta elämästään. Muutosvoimainen koulutus edellyttää muutoshenkisiä opettajia, muutoksen mahdollistavia taitoja ja muutoshenkisiä kansalaisia. Opettajat ja kouluttajat tarvitsevat riittävästi aikaa, tilaa ja resursseja pystyäkseen huolehtimaan käytännönläheisen ja monialaisen ympäristökestävyyttä edistävän koulutuksen toteuttamisesta sidosryhmien tehokkaan yhteistyön pohjalta. Kyse on monitieteisen pedagogisen lähestymistavan puitteissa käsiteltävästä läpileikkaavasta aiheesta, joka koskee kaikkia yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen aloja.

3.10 On ilahduttavaa huomata, että nuoret antavat jo nyt ympäristöystävällisyysajattelun pohjalta oman panoksensa kotimaansa kestävään kehitykseen ja kansainvälisten ilmastotavoitteiden saavuttamiseen ja että he myös lähtevät aktiivisesti mukaan nuorisoliikkeiden kansainvälisiin verkostoihin, joiden tavoitteena on suojella luontoa ja torjua ilmastonmuutosta. Tämän lisäksi kaikkia koulutusjärjestelmiä on mukautettava niin, että niissä on tilaa muutosvoimaiselle koulutukselle, jonka turvin yhä useammat nuoret osaavat kohdistaa ponnistelunsa tarvittavan perustavanlaatuisen muutoksen aikaansaamiseen. Hallitustenvälisen ilmastonmuutospaneelin (IPCC) tuoreen raportin mukaan ”muutosvoimainen oppiminen on ratkaisevan tärkeää, koska se auttaa luomaan sekä yhteistä tietoisuutta että yhteistä toimintaa” ([17]).

4. **Kestävä kehitys on nähtävä jatkuvana ja kokonaisvaltaisena oppimisprosessina**

4.1 On tärkeää tiedostaa, että valtion ja yhteiskunnan kestävä kehitys ei ole mahdollista ilman jatkuvaa oppimista sekä uusien kokemusten hankkimista ja ymmärtämistä. Kestävää kehitystä onkin pidettävä jatkuvana prosessina, jonka myötä yhteiskunnan on opittava elämään ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävämmällä tavalla. Koska kestävää kehitystä edistävä koulutus tarjoaa tiedonsaantimahdollisuuksia, lisää ihmisten tietoisuutta ja ennen kaikkea parantaa heidän innovointikykyään ja ratkaisujen toteuttamisvalmiuksiaan, se on välttämätöntä, jos haluamme muuttaa elin- ja työskentelytapojamme. Jotta nuoria voidaan opettaa käsittelemään tiedostavasti kaikkein monimutkaisimpia kysymyksiä, joita yhteisöt ja valtiot kestävään kehitykseen liittyen kohtaavat, tarvitaan kokonaisvaltaisia opetussuunnitelmia kriittisen ajattelun taitojen ja tietopohjaisen päätöksentekotavan omaksumisen edistämiseksi.

4.2 Niiden selvitysten ja tutkimusten mukaan, joita Euroopan komissio teetti valmistellessaan ehdotusta neuvoston suositukseksi ympäristökestävyyttä koskevasta oppimisesta, ”kestävää kehitystä edistävä koulutus” tai ”ympäristökestävyyttä edistävä koulutus” on määritelty selkeästi vain 13 jäsenvaltiossa. On valitettavaa, ettei ”kestävää kehitystä edistävää koulutusta” eikä kestävän kehityksen alatavoitetta 4.7 ole otettu eräissä jäsenvaltioissa käyttöön, vaikka ne tunnustetaan

([15]) Julistus kansalaisuuden sekä vapauden, suvaitsevaisuuden ja syrjimättömyyden yhteisten arvojen edistämisestä koulutuksen avulla | Eurydice.

([16]) Osnabrückin julistus ammatillisesta koulutuksesta elpymisen ja oikeudenmukaisten siirtymien mahdollistajana digitaalitalouteen ja vihreään talouteen siirryttäessä, osnabrueck_declaration_eu2020.pdf

([17]) IPCC:n kuudes arviointiraportti, työryhmä III:n raportti: Climate Change 2022: Mitigation of Climate Change, s. 2871.

kiinteäksi osaksi laadukasta koulutusta koskevaa kestävän kehityksen tavoitetta 4 ja keskeisiksi mahdollistaviksi tekijöiksi kaikkien muiden kestävän kehityksen tavoitteiden kannalta. Analysoiduissa maakohtaisissa raporteissa ei käsitellä rahoituskysymyksiä erikseen, mutta Italia, joka on alkanut tehdä kestävää kehitystä edistävää koulutusta koskevia sitoumuksia, toteaa selvästi rahoituksen puutteen olevan yksi tärkeimmistä syistä siihen, ettei kestävää kehitystä edistävän koulutuksen toteuttaminen etene. Kun hallitukset joutuvat tekemään leikkauksia talous-, energia- ja elinkustannuskriisien vuoksi, vaikutukset kohdistuvat muiden sosiaalisten alojen tapaan aina myös koulutukseen. Investointien puute johtaa erilaisiin yksityistämismalleihin ja aiheuttaa järjestelmissä epäsuhtaa, mikä heikentää yhdenvertaisuutta sekä pedagogista ja akateemista vapautta.

4.3 On myös syytä pohtia, edellyttääkö kestävää kehitystä edistävän koulutuksen onnistunut toteuttaminen keskitettyä, ylhäältä alaspäin suuntautuvaa strategiaa vai riippuuko onnistuminen muista tekijöitä. Tanskassa ja Alankomaissa ei ole kestävää kehitystä edistävää koulutusta koskevaa kansallista strategiaa, mutta maiden koulut työskentelevät aktiivisesti aiheen parissa. Suomessa kansallinen strategia on, mutta kestävää kehitystä edistävän koulutuksen pelätään olevan hyvin eri tolalla eri kouluissa. Italia on jo sisällyttänyt kestävää kehitystä edistävän koulutuksen kansalliseen opetussuunnitelmaansa, mutta koulutuksen täytäntöönpanossa aluetasolla on joitakin haasteita. Ranska puolestaan on laatinut kansallisen strategian, jonka hallinnoinnista vastaavat paikalliset opetusviranomaiset ja joka pannaan täytäntöön kaikissa kouluissa kansallisen opetussuunnitelman ja pedagogisten hankkeiden kautta. Tällä tavoin kaikki tasot ovat mukana strategian toteuttamisessa, mikä taas takaa sen onnistumisen.

4.4 Yksi keskeisistä kysymyksistä on se, millainen painoarvo kestävää kehitystä edistävälle koulutukselle annetaan. OECD julkaisi hiljattain yhteistyössä Euroopan komission kanssa tutkimuksen ([18]), jossa kartoitettiin nuorten ympäristökestävyysosaamista eri EU- ja OECD-maissa. Tämä uudenlainen lähestymistapa tutkimuksiin ja arviointeihin voisi antaa myönteisen signaalin kestävää kehitystä edistävän koulutuksen priorisoimiseksi jäsenvaltioissa. Saattaisi olla hyödyllistä tarkastella lähemmin, miten YK:n toimenpiteet kestävää kehitystä edistävän koulutuksen tukemiseksi ja OECD:n toimenpiteet koulutuspolitiikan kehittämiseksi PISA-ohjelman avulla suhteutuvat toisiinsa, jotta saadaan selville, muovaavatko nämä kaksi toimenpidekokonaisuutta koulutusjärjestelmiä eri tavoin.

4.5 Kestävää kehitystä edistävän koulutuksen toteuttaminen saattaa olla hankalaa niissä maissa, joissa on liittovaltiojärjestelmä. Maakohtaisten raporttien mukaan koordinointi liittovaltion toimivaltaisen ministeriön ja alueviranomaisten välillä on eri jäsenvaltioissa eriasteista. Saksassa asiaan liittyy ongelmia, kun taas Itävallassa on verkosto, joka pitää koordinoinnista huolen. Muut maat voisivat ottaa esimerkkiä siitä, miten Itävallan liittohallitus osallistuu ruohonjuuritasolta lähteviin aloitteisiin.

4.6 Nyky- ja tulevaisuuden yhteiskunnissa on erittäin tärkeää arvioida ja pohtia koulutusta uudelleen ja määritellä se uudestaan kestävyysperiaatteiden mukaisen koulutuksen ja oppimisen näkökulmasta niin, että se viimeinkin kattaa kestävyyden kaikkiin kolmeen osa-alueeseen eli ekologiseen, sosiaaliseen ja taloudelliseen kestävyyteen liittyvät periaatteet, tiedot, taidot, käsitykset ja arvot. Tämä koskee koulutusta esikoulusta aina korkeakouluopintoihin ja sitä pidemmälle saakka. Tällaisen prosessin olisi oltava kokonaisvaltainen, monitieteinen ja avoin ruohonjuuritason aloitteille ja suurelle yleisölle, ja asianomaisten hallintotahojen olisi tuettava sitä. Maakohtaisessa täytäntöönpanossa on kuitenkin otettava huomioon paikalliset ominaispiirteet ja kulttuuriset erityisominaisuudet.

4.7 Kestävää kehitystä edistävän koulutuksen avulla olisi levitettävä tietoa ympäristöstä ja sen tilasta sekä tuotava esiin, miten taloutta on mahdollista mukauttaa niin, että kannustetaan asettamaan ihmisten ja maapallon hyvinvointi etusijalle sekä edistetään sukupolvien välistä oikeudenmukaisuutta ja suojellaan luonnonympäristöä. Näin mukautetussa taloudessa olisi pantava enemmän painoa ympäristöystävällisille hallintamenetelmille ja tarjottava mahdollisuuksia vaalia luonnon- ja kulttuuriarvojen tiukkaa kunnioittamista. Lisäksi sen olisi oltava arvolähtöistä ja perustuttava ekologisen vastuullisuuden etiikkaan, joka velvoittaa turvaamaan ympäristön säilymisen nykyisille ja tuleville sukupolville sekä käyttämään luonnonvaroja kestävällä tavalla.

4.8 Kestävää kehitystä edistävän muutosvoimaisen koulutuksen olisi

— pohjauduttava kestävän kehityksen perustana oleviin periaatteisiin ja arvoihin

([18]) Borgonovi, F. ym. (2022), Young people's environmental sustainability competence: Emotional, cognitive, behavioural, and attitudinal dimensions in EU and OECD countries, *OECD Social, Employment and Migration Working Papers*, No. 274, OECD Publishing, Pariisi, ja Borgonovi, F. ym. (2022), The environmental sustainability competence toolbox: From leaving a better planet for our children to leaving better children for our planet, *OECD Social, Employment and Migration Working Papers*, No. 275, OECD Publishing, Pariisi. Asiakirjat on laadittu OECD:n tulevan julkaisun *OECD Skills Outlook 2023* taustoittamiseksi.

— koskettava kestävän kehityksen kaikkia kolmea osa-aluetta: ympäristöä, yhteiskuntaa ja taloutta

— kannustettava elinikäiseen ja elämänlaajuiseen oppimiseen kestävien, kunnioittavien, vastuullisten, ennakoivien ja kriittisten yhteiskuntien edistämiseksi

— oltava laadukasta ja lähestymistavoiltaan kokonaisvaltaista koulutusta, jota tuetaan aktiivisesti

— edistettävä saavutettavaa, oikeuksiin perustuvaa, kunnioittavaa ja osallistavaa koulutusta, jossa annetaan arvoa monimuotoisuudelle

— oltava globaalisti suuntautunutta, mutta myös paikallisiin kysymyksiin ja kulttuurisiin ominaispiirteisiin olisi kiinnitettävä huomiota

— katettava niin virallinen, epävirallinen kuin arkioppiminenkin

— lähdettävä liikkeelle siitä, että kestävä kehitys on muuttuva käsite.

4.9 Kestävää kehitystä edistävälle muutosvoimaiselle koulutukselle ei ole olemassa yleispäteviä malleja, joten kunkin maan on määriteltävä omat painopisteensä ja toimensa kestävän kehityksen ja koulutuksen alalla ja otettava asianomaiset työmarkkinaosapuolet, järjestäytynyt kansalaisyhteiskunta ja muut sidosryhmät, myös nuorisojärjestöt, tähän käytännössä mukaan. Koulujen yhteistyöpohjainen johtaminen ja kansalaiskasvatus ovat keskeisessä asemassa, kun kouluissa tehdään muutoksia kestävää kehitystä edistävän koulutuksen parantamiseksi. Tavoitteet, tärkeimmät toimintalinjat ja mekanismit olisi määriteltävä paikalliset ympäristöön liittyvät, sosiaaliset ja taloudelliset olosuhteet sekä kulttuuriset ominaispiirteet huomioiden.

4.10 Kestävää kehitystä edistävän koulutusjärjestelmän luominen edellyttää siirtymistä perinteisestä koulutusmallista kestävyyssuuntautuneeseen malliin. Tämän olisi perustuttava laajaan monitieteiseen tietämykseen, joka tukeutuu yhdennettyyn tapaan tarkastella yhteiskunnan, talouden ja ympäristön kehitystä. Tällaiseen koulutukseen olisi kuuluttava virallisen koulutuksen (koulut, korkeakoulut sekä täydennys- ja jatkokoulutuslaitokset), epävirallisen koulutuksen (koulutuskeskusten perustaminen, seminaarit ja pyöreän pöydän keskustelut, tiedotusvälineiden käyttö jne.) ja arkioppimisen (vertaisoppiminen tapahtumien, nuorisovaihdon, nuorisovetoisten hankkeiden tms. kautta) tasolla tehtävä työ. Ympäristökestävyyttä edistävää koulutusta sisältävien koulutusohjelmien on oltava saavutettavia ja osallistavia. Hallintotahojen on otettava jo varhaisessa vaiheessa huomioon lähtökohdiltaan heikommassa asemassa olevien nuorten todellinen tilanne ja huolehdittava keinojen löytämisestä näiden ryhmien osallistamiseksi.

Bryssel 15. joulukuuta 2022.

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean
puheenjohtaja
Christa SCHWENG